

AGRICULTURAL INCOME IN EU MEMBER STATES

HANTOS, KRISZTINA

Keywords: agricultural income, System of Agricultural Invoices, preliminary data, „A” indicators.

Calculations present an extremely positive picture of agricultural profitability in 2004 in each of the new accession states. In the background to income growth lies greater average yields on the one hand – the result of exceptionally favourable weather conditions – and on the other, the ca. 73% increase in EU subsidies in comparison to the previous year.

A MEZŐGAZDASÁGI JÖVEDELMEK AZ EURÓPAI UNIÓ TAGÁLLAMAIBAN

HANTOS KRISZTINA

Kulcsszavak: agrárjövedelmek, Mezőgazdasági Számlák Rendszere, előzetes adatok, „A” mutató.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A számítások rendkívül pozitív képet mutatnak a mezőgazdaság jövedelmezőségéről 2004-ben, az újonnan csatlakozó országok mindegyikében. A jövedelmenövekedés háttérében egyrészt a nagyobb átlaghozamok állnak – melyek a rendkívül kedvező időjárási feltételeknek köszönhetőek –, másrészt az előző évi-hez képest mintegy 73%-kal megemelkedett uniós támogatások.

BEVEZETÉS

Hazánk uniós csatlakozásának egyik kulcskérdése a mezőgazdasági fejezet volt. Lényeges megvizsgálni, hogy a tagság első évében milyen változások figyelhetők meg az agrárszektorban. Az alábbiakban a mezőgazdaságban képződő jövedelmek kerülnek összehasonlításra, a csatlakozást megelőző és azt követő évben. Az összehasonlításba bevont országok kiválasztása a hasonló klimatikus adottságok és a csatlakozást megelőző közös történelmi-gazdasági kapcsolatok figyelembevételével történt. Az eredmények értelmezését befolyásolták a 2003-as és

2004-es évek eltérő természeti feltételei. A jövedelemszámítások alapjául az *Európai Unió Statisztikai Hivatalának Mezőgazdasági Számlarendszere* vonatkozó előzetes adatai szolgáltak. Az előzetes adatok alkalmasak a jövedelemmozgások tendenciájának kimutatására, értékelésük-nél azonban fontos kihangsúlyozni, hogy ezek az adatok jelentősen változhatnak. Ennek következményeként a kimutatott jövedelmek nagyságát megfelelő óvatossággal kell kezelni, a későbbiekben pedig szükségesek a végleges adatok kiértékelését követő korrekciók.

**A MEZŐGAZDASÁGI SZÁMLÁK
RENDSZERE (MSZR)**

A Mezőgazdasági Számlák Rendszere (MSZR) alapján, a tagállamok 1999 óta kötelesek adatot szolgáltatni az Európai Unió Statisztikai Hivatala (Eurostat) számára. Magyarországon az adatok előállítását a Központi Statisztikai Hivatal és az Agrár-gazdasági Kutató Intézet közösen végzi.

A Mezőgazdasági Számlarendszer a mezőgazdasági termelés eredményét, kibocsátását és ráfordításait veszi számba. Egy adott ország összes mezőgazdasági termelését egy fiktív üzem termeléseként értelmezi. Mindazok a termékek, melyek ezt a fiktív üzemet eladás, fogyasztás vagy szállítás formájában elhagyják, és nem kerülnek oda vissza, az MSZR-ben termeléseként kerülnek elszámolásra. A Rendszer olyan gazdasági szervezetek mezőgazdasági tevékenységeit is magába foglalja, melyek fő tevékenysége nem mezőgazdasági, vagyis olyan másodlagos nem-mezőgazdasági tevékenységeket is elszámol, amelyek nem választhatóak el a fő mezőgazdasági tevékenységtől. A Számlarendszer egyik legfőbb célja a mezőgazdasági jövedelmek és azok változásainak mérése. A jövedelemszámítások értékelésénél fontos megemlíteni, hogy a Mezőgazdasági Számlarendszer elszámolása eredményszemléletű. Ez azt jelenti, hogy a folyamatok abban az időpontban érvényes értéken kerülnek nyilvántartásba, amikor az adott gazdasági érték keletkezik, s nem akkor, amikor a kifizetések esedékessé válnak. Például a 2004. évre járó, de túlnyomórészt 2005-ben kifizetendő európai uniós támogatásokat is figyelembe veszi a számlarendszer a 2004-es évre vonatkozó jövedelemszámításakor.

**FOGALMAK, MÓDSZERTANI
KÉRDÉSEK**

A jövedelmekre, a tőkére, pénzügyi műveletekre kiterjedő folyamatok elemzése céljából a Számlarendszer termelési, jövedelem- és tőkeszámlákra osztható. Ezek a számlákön történik a gazdasági egységek termelő tevékenységében elvégzett műveletek elszámolása. A számlákból készített egyenlegező tételek segítségével a gazdasági teljesítmény mérhető. Az egyenlegező tételek lépésről-lépésre érhetők el úgy, hogy méri a mezőgazdaságban az adott elszámolási időszakban létrehozott termékek és szolgáltatások összességét (kibocsátást), a termelési folyamatban felhasznált saját és vásárolt áruk és szolgáltatások értékét (folyó termelő felhasználást), továbbá a kettő különbségét, a hozzáadott értéket. Ez utóbbi a gazdaság termelékenységének fontos „mérceje”. A hozzáadott érték a termelési számlának olyan egyenlegező tétele, mely elszámolható bruttó (bruttó hozzáadott érték) vagy – az értékcsökkenést is figyelembe véve – nettó alapon (nettó hozzáadott érték). A Mezőgazdasági Számlarendszerben a nettó vállalkozói jövedelmet is kiszámítják, mivel ez a jövedelemmutató az üzleti számvitelben az adózás előtti nyereség fogalmához hasonló, ebből adódóan tartalma talán mindenki számára könnyebben megérthető. Az MSZR értelmezésében a nettó vállalkozói jövedelem az üzem tulajdonába tartozó erőforrások közül: a nem fizetett munkaerő jövedelmét, a gazdasági egységhez tartozó földből nyert jövedelmet és a saját tőke hozadékát méri.

A jövedelemmutatókon kívül, az Európai Unióban úgynevezett jövedelemindexeket is kidolgoztak, melyek a mezőgazdasági tevékenységekből származó jövedelmek időbeni változásának kimutatására alkalmasak. Ezek tulajdonképpen a Mezőgazdasági Számlarendszer számláinak fent említett egyenlegező tételeit, il-

letve jövedelemadatait használják fel. A három jövedelemindex¹ („A”, „B”, „C”) közül a „B” mutató az egy nem-fizetett munkaerőre jutó nettó vállalkozói jövedelem változását méri, ezért azokban az országokban értelmezhető, ahol a mezőgazdasági termelés szinte kizárólag egyéni gazdaságokban folyik (Kovács, 2005). A „C” mutató a nettó vállalkozói jövedelem reálértékének változását méri. Alkalmass arra, hogy egy adott ország mezőgazdasági jövedelmének időbeni változását számszerűsítse. Az Európában leggyakrabban alkalmazott „A” mutató a termelési tényezők éves munkaerőegységre jutó reáljövedelmének mutatószáma.

Amennyiben az év folyamán végzett összes mezőgazdasági tevékenységet átszámítják egy felnőtt ember egész éven át, teljes munkaidőben végzett munkájára – ami 1800 munkaóra –, megkapják az éves munkaerőegységet (ÉME). Az angol elnevezésből (real value) eredő reálérték kifejezés pedig arra utal, hogy az „A” mutató az infláció hatásától megtisztított mutató.

A TAGORSZÁGOK MEZŐGAZDASÁGI JÖVEDELMEI

Ebben a fejezetben a módszertani részben tárgyalt mezőgazdasági jövedelemmutatók változása kerül bemutatásra. Az összehasonlításba bevont régi és újonnan csatlakozott tagországok kiválasztása két szempont alapján történt:

- A vizsgált országok hozzávetőlegesen megegyező klimatikus adottságokkal rendelkeznek. A 2004-es és 2003-as évek esetében ez különösen fontos szempont, hiszen a mezőgazdasági jövedelmek alakulását az időjárási szélsőségek ebben a két évben jelentősen befolyásolták.

(2004 időjárási körülményei 2003-hoz képest kedvezőbben alakultak.)

- A velünk együtt csatlakozó országok közül azok kerültek kiválasztásra, amelyekkel történelmileg kialakult gazdasági kapcsolataink vannak, amelyekkel hasonló szerkezetű a mezőgazdaságunk, illetve ahol az agrárgazdaságnak a nemzetgazdaságban betöltött szerepe hasonló mértékű, és mindezek folyamánként gazdasági teljesítőképességünket mindig is egymáséhoz viszonyítottuk.

A mezőgazdasági jövedelmekben jelentkező változások a fenti szempontok figyelembevételével *Csehország, Szlovákia, Szlovénia, Lengyelország, Németország, Ausztria, Olaszország és Magyarország példáján keresztül kerülnek bemutatásra.*

2004-ben valamennyi vizsgált tagországban nőtt a mezőgazdasági kibocsátás volumene 2003-hoz képest. Legjelentősebben Magyarországon (21%), valamint Csehországban (16%). Ausztriában csupán 4%-kal. *A régi tagállamokban a kibocsátási értékek minden esetben elmaradtak az újonnan csatlakozó országokétól* (Németország 9%, Olaszország 6%). A növényi termékek volumene 47%-kal nőtt az előző évhez képest Magyarországon, mellyel hazánk listavezető a vizsgált országok között. Magyarországot követi Csehország (38%), Szlovákia (31%) és Szlovénia (18%). Az állati termékek volumene – Szlovéniát kivéve (1,7%-os növekedés) – mindenhol alatta maradt az előző évi értékeknek. A csatlakozás évében Szlovákiában esett vissza a legjelentősebben (9%-kal) az állati termékek volumene.

A folyó termelő felhasználás, azaz a vásárolt és a saját termelésű ráfordítások volumene az összehasonlításba bevont országok közül Csehországban és Magyarországon 10%-kal haladta meg a 2003-as szintet. Valamivel kisebb volumennövekedés figyelhető meg Németor-

¹ A jövedelemindexek helyett gyakran találunk mutató kifejezést a hazai szakirodalomban. Az index kifejezés elsősorban a számítási módszerre utal.

szágban (5%) és Olaszországban (2%). Szlovákiában (0,8%-os növekedés) és Ausztriában (0,7%-os növekedés) csak csekély mértékben nőtt a felhasznált ráfordítások mennyisége 2004-ben, Szlovéniában pedig csökkenteni tudták a ráfordítások volumenét.

Az Eurostat által közölt előzetes adatok közül szembetűnő, hogy Magyarországon rendkívül magas volt 2004-ben az energiafelhasználás, mintegy 40%-kal növekedett a felhasznált energia volumene. A KSH által közölt végleges adatok már sokkal kisebb mértékű növekedést mutatnak a 40%-os növekedéshez képest csak 9%-kal nőtt a felhasznált energia volumene 2004-ben. A többi ország közel ugyanannyi energiát használt fel, mint 2003-ban, Szlovákiában és Németországban csökkenés tapasztalható. Az energiafelhasználáshoz hasonlóan, *Magyarország növelte a legnagyobb mértékben a felhasznált növényvédő szer mennyiségét 2004-ben (8%-kal), míg a velünk együtt csatlakozók ugyanezt inkább csökkentették.* Az Európai Unióhoz történő csatlakozással, a fokozott figyelmet igénylő higiéniai és állategészségügyi intézkedések ellenére, Magyarországon csökkentek a legnagyobb mértékben az állatgyógyászati költségek (5%), míg Németországban és Olaszországban 2-3%-os növekedés figyelhető meg az előző évhez képest.

A kibocsátás és a folyó termelő felhasználás különbözete a hozzáadott érték. Az ágazatban előállított bruttó hozzáadott érték Magyarországon 43,2%-kal haladta meg a 2003-as évi volument. Csehországban 32%-kal, Szlovákiában és Szlovéniában mintegy 22%-kal növekedett a hozzáadott érték volumene. A régi tagállamok közül Németországban a növekedés 16%-os, Ausztriában és Olaszországban csupán 8%-os volt. A termelési tényezők jövedelme (az összes saját, illetve idegen tulajdonú föld, tőke, fizetett és nem fizet-

tett munkaerő hozadéka) Csehországban 103%-kal emelkedett 2004-ben. Lengyelországban 71%-os növekedés tapasztalható. Magyarország 31%-os növekedéssel a középmezőnybe tartozik a vizsgált országok között. A régi tagállamokban – Németországban (14%), Ausztriában (0,7%) és Olaszországban (4%) – a termelési tényezők jövedelmének növekedése lényegesen elmarad az újonnan csatlakozókéval. Ez azzal magyarázható, hogy *Magyarország, Lengyelország és Csehország esetében szembetűnően magasak a Mezőgazdasági Számlarendszer „egyéb termelési támogatások” sorában szereplő értékek.* Az egyéb termelési támogatások a terméktámogatásokon kívül minden egyéb, az államháztartás által a termeléshez nyújtott támogatást magukban foglalnak (kivéve a beruházási támogatásokat, melyeket tőkeátruházásként számolnak el), melyekből 2004-ben éppen az újonnan csatlakozott országok részesedtek leginkább.

Jelentősen nőttek a kamatkidadások hazánkban (54%), miközben Olaszországot (11%) kivéve valamennyi vizsgált ország esetében csökkenés tapasztalható az előző évhez képest. A magyar eredményekhez hozzájárulhattak a kormány által 2000-ben, 2002-ben, 2004-ben indított kibontakozási és gazdahitel programok, adósságrendezési és agrárhitel programok, melynek következtében az agrárgazdasági tevékenységhez kapcsolódó hitelállomány 1999 és 2004 között 80%-kal emelkedett. Bár az MSZR adatai alapján Magyarországon – a kamatkidadások mellett – *a kamatbevételek is emelkedtek, a kettő egyenlegét még mindig a kiadások drasztikus növekedése alakítja, mellyel megelőzzük valamennyi vizsgált országot.*

A mezőgazdaságban realizálható nettó vállalkozói jövedelem (aktuális alapon) értékei egyértelműen azt bizonyítják, hogy valamennyi újonnan csatlakozó ország számára a 2004-es év jövede-

lemnövekedést eredményezett. *Legnagyobb mértékben Csehországban, Szlovákiában és Lengyelországban nőtt a vállalkozói jövedelem. Magyarország a 61%-os jövedelemnövekedéssel csak Szlovéniát tudta megelőzni.* A régi tagállamokban a nettó vállalkozói jövedelem csak kis mértékben növekedett (Olaszországban 3%-kal és Ausztriában 0,5%-kal) az előző évhez képest. Ezekben az országokban évek óta működik az EU támogatási rendszere, stabil támogatási összegekkel, így érthető, hogy a jövedelmek emelkedését – a kibocsátáson ke-

resztül – az időjárási viszonyoknak köszönhető magasabb átlaghozamok eredményezhették. A régi tagállamok közül kilógó Németország 47%-os vállalkozói jövedelem növekedése is ez utóbbinak köszönhető.

Az „A” mutató az előző évihez képest 101%-kal volt magasabb Lengyelországban, Szlovéniában 55%-kal, Csehországban 65%-kal, Magyarországon 36%-kal nőtt. A régi tagállamok közül Németországban 18%-kal, Ausztriában 4 és Olaszországban csupán 2%-kal növekedett a 2003-as értékekhez képest (1. táblázat).

1. táblázat

Mezőgazdasági jövedelem („A” mutató)

Ország	2004*
Csehország	64,89
Németország	17,81
Olaszország	2,62
Magyarország	36,21
Ausztria	4,37
Lengyelország	100,81
Szlovénia	55,40
Szlovákia	34,02

* A bázisév n₁ n-1=100

Forrás: Eurostat

A MEZŐGAZDASÁG JÖVEDELMEZŐSÉGE MAGYARORSZÁGON AZ MSZR MÁSODIK ELŐZETES ADATAI ALAPJÁN

A 2003-as aszályos és fagykáros év után, a 2004-es év kedvező időjárási feltételeinek köszönhetően, a magyar agrárgazdaság a növénytermelésben magas hozamokat, jó terméseredményeket ért el. A gabonafélék termése mintegy 160%-kal nőtt az előző évhez képest, míg árszintje 37%-kal esett vissza a rekordtermés következtében. A takarmánynövények kibocsátása is emelkedett, míg a kertészeti növényeké nem változott számottevően. *Összességében a növényi termékek volu-*

mene 68%-kal fokozódott az előző évhez képest, értéke pedig – annak ellenére, hogy árcsökkenés következett be ezen a területen – 38%-kal haladta meg a 2003. évit. Az állattenyésztés volumene 8,8%-kal csökkent a 2003-as évhez képest, ezzel együtt 17,7%-kal csökkent az állati termékek kibocsátása is. Különösen a tej kibocsátása esett vissza számottevően, 18,6%-kal kevesebbet állítottak elő 2004-ben. A tejárak mindemellett 9,6%-kal csökkentek.

Tovább nyílt a mezőgazdasági kibocsátáson belül a növénytermelés és az állattenyésztés aránya közti különbség. Míg 2003-ban a növénytermelés a mezőgazdasági kibocsátáshoz mintegy 49%-kal já-

rult hozzá, addig az állattenyésztés csupán 41%-kal. 2004-ben tovább nőtt a növénytermelés aránya a mezőgazdasági kibocsátáson belül (58%), míg az állattenyésztése (32%) tovább csökkent. Összességében megállapítható, hogy 2004-ben a mezőgazdasági kibocsátás 17%-kal (folyó alapon), illetve 29%-kal nőtt változatlan áron a 2003-as eredményekhez képest. A kibocsátás növekedése a magas átlaghozamokra vezethető vissza.

A vásárolt és a saját termelésű ráfordítások, azaz a folyó termelő felhasználás 10%-kal (folyó alapon) haladta meg a 2003. évi. Amennyiben az árhatásokat kiküszöböljük és a folyó termelő felhasználás változását változatlan áron vizsgáljuk, abban az esetben csak 6%-os emelkedés figyelhető meg 2004-ben. *Több növényvédő szerrel és műtrágyát használtak a magyar gazdaságok 2004-ben, és növekedtek a gépfenntartási költségek is.* A növényvédő szerek közül a gombaölő szerek aránya növekedett meg számottevően a többi szerhez képest, ez pedig a 2004-ben leesett nagyobb mennyiségű csapadékkal magyarázható. A folyó termelő felhasználási célú termékek közül az energia (csaknem 20%-kal) és a takarmányárak emelkedtek a legnagyobb mértékben.

Az alapon értékelt kibocsátás és a folyó termelő felhasználás különbözete a bruttó hozzáadott érték. Ez 2004-ben, folyó alapon számítva 29%-kal nőtt és 636,8 milliárd Ft volt. Jóllehet az értékcsökkenés 10%-kal meghaladta az előző évi, ezzel együtt is a nettó hozzáadott érték – azaz az összes mezőgazdasági egység által előállított érték az értékcsökkenés levonása után – 38%-kal növekedett a 2003-as évhez képest. Amennyiben a nettó hozzáadott értékből levonjuk a termelési adók és támogatások egyenlegét, úgy megkapjuk a módszertani fejezetben már megemlített termelési tényezők jövedelmét. Ez utóbbi jövedelemmutató az összes saját, illetve

idegen tulajdonú föld, tőke, fizetett és nem fizetett munkaerő hozadékát méri, mely a 2004-es évben 56%-kal haladta meg az előző évi. Ez a jövedelemmutató tartalmazza a fizetett munkaerő jövedelmét is, ezért alkalmas a mezőgazdasági jövedelmek nemzetközi összehasonlítására, mivel az egyes országokra jellemző eltérő üzemművek (több gazdasági társaság: Csehországban, Szlovákiában; egyéni gazdaságok és gazdasági szervezetek vegyesen: Magyarországon) torzító hatását kiküszöböli.

A nettó vállalkozói jövedelem a nem fizetett munkaerő jövedelmét, a gazdasági egységhez tartozó földből nyert jövedelmet és a tőke hozadékát méri. *A csatlakozás évében a vállalkozói jövedelem hazánkban, még a saját termelési tényezők jövedelménél is nagyobb mértékben, mintegy 116%-kal nőtt 2003-hoz képest.* Abszolút értéke 2004-ben 339 150 milliárd forint volt (1. ábra).

A megnövekedett vállalkozói jövedelem egyes esetekben más bevételekkel is kiegészülhet (nem-mezőgazdasági tevékenységekből, szociális juttatásokból). Előfordulhat, hogy a jövedelmek csak egy későbbi időpontban folynak be, ezért a vállalkozói jövedelem nem jelent olyan jövedelmet, melyet az adott elszámolási időszak alatt ténylegesen meg is kap a jogosult. Fontos megjegyezni, hogy a nettó vállalkozói jövedelem vegyes jövedelem, mely a felsoroltakon túl tartalmazza az egyéni gazdaságok családi munkaerejének díját is, melyet a gyakorlatban sosem fizetnek ki. *Ha az egyéni gazdaságok által felhasznált munkaerő mennyiségét levonnánk a nettó vállalkozói jövedelem értékéből, akkor az ágazat nettó vállalkozói jövedelme a 2004-es évben alacsonyabban alakulna.*

Az Európai Unióban alkalmazott jövedelemindexek közül az „A” mutató a termelési tényezők jövedelméből indul ki, melyről korábban megjegyeztük,

hogy kiküszöböli az eltérő üzemszerkezetből adódó különbségeket, ezáltal reálisabb képet mutat a jövedelmekről az egyes országokban. Az „A” mutató értéke a módszertani fejezetben leírt képlet alapján a következő:

„A” mutató = a termelési tényezők jövedelmének indexe/ a GDP implicit ár-indexe/ az összes munkaerő-felhasználás indexe, azaz $156,2/106/0,951=1,54$

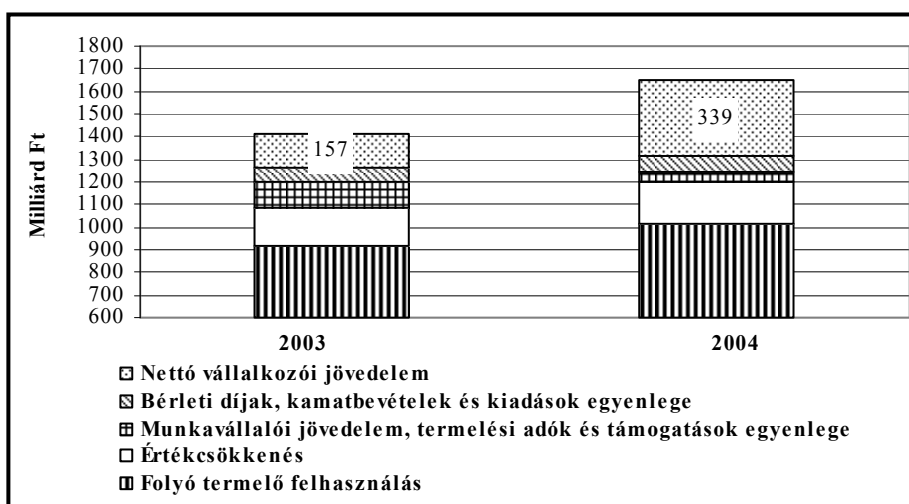
Megállapítható, hogy 2004-ben a termelési tényezők egy foglalkoztatottra jutó reáljövedelme az előző évihez képest 54%-kal nőtt. Ez, akárcsak a vállalkozói jövedelem értéke, rendkívül pozitív képet mutat a mezőgazdaság jövedelmezőségéről 2004-ben.

Összességében elmondható, hogy a csatlakozás évében a mezőgazdasági jövedelmek növekedtek a 2003-as évihez képest. *Az alig változó termelési költsé-*

gekkel hatalmas termelési érték (kibocsátás) áll szemben. A növekedés mögött egyrészt a nagy átlaghozamok állnak, melyek a rendkívül kedvező időjárási feltételeknek köszönhetőek, másrészt a 2004-ben jelentkező uniós támogatások. A támogatások értékelésénél fontos megjegyezni, hogy az MSZR csak a termelőknek közvetlenül járó támogatásokat számolja el, vagyis az agrárkötségvetés összes jogcímének csak egy része található meg benne. Értékeli a beruházási támogatásokat, bizonyos termeléshez nyújtott, közvetlenül a termelőnek fizetett támogatásokat (a számlarendszerben az egyéb termelési támogatások sora). Elszámolja a terméktámogatásokat is, azonban ezek nem szerepelnek külön sorokban, hanem a kibocsátás és a folyó termelő felhasználás adatai tartalmazzák azokat.

1. ábra

Az MSZR fontosabb gazdasági mutatói Magyarországon (2003, 2004)

Forrás: saját számítások a KSH Mezőgazdasági Számlarendszerének adatai alapján

(1) Alvincz J. – Antal K. – Harza L. – Mészáros S. – Péter K. – Spitzszky M. – Varga T. (2001): A mezőgazdaság jövedelemhelyzete és az arra ható tényezők. Agrárgazdasági tanulmányok, 2001/7. Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet, Budapest – (2) Eurostat Kézikönyv a mezőgazdaság és az erdészet számlarendszeréről, 5. téma, E sorozat, Luxembourg, 1989 (és Kiegészítése, 1992) – (3) Kapronczai I. – Kovács G. (1995): Az agrárinformációs rendszer jelene és jövője. Statisztikai Szemle, 869-876. pp. – (4) Kovács G. – Udovecz G. (2005): Az első uniós év mérlege. Magyar Mezőgazdaság, 2005. 32. sz. 8-11. pp. – (5) Magyarország pénzügyi számlái 2005. A Magyar Nemzeti Bank kiadványa. Felelős kiadó: Missura Gábor – (6) Pitlik L. (1997): MSZR-tanulmányok (LGR-Studien). AKII-ISM-GATE, Gödöllő/Budapest – (7) Pitlik L. (2005): MSZR alapú modellek és szimulációk. <http://interm.gtk.gau.hu/miau/01/mszrjuni.html> – (8) Thalheimer, F. (1995): Die Regionale Landwirtschaftliche Gesamtrechnung für Deutschland (R-LGR). Teil I: Zur Neuberechnung nach dem revidierten Europäischen System Volkswirtschaftlicher Gesamtrechnungen – ESG, in Baden-Württemberg in Wort und Zahl, Heft 10/2001, Statistisches Landesamt Baden-Württemberg – (9) Wirtschaftliche Lage des Gesamtsektors. <http://www.blw.admin.ch/agrarbericht/lage/d/oekonomie/gesamtsektor.htm>